

FOTO: JOHAN MALMBERG

– Historiker väljer vårt kollektiva minne och glömmar helst misslyckanden och pinsamheter, inte minst inom läkarvetenskapen. Därför ser jag det som min uppgift att rädda den glömda historien åt eftervärlden, säger Stanley Burns, samlare av medicinhistoriska fotografier.

Stanley Burns – läkaren som samlar på medicin- historiens misslyckanden

■ Doktor Stanley B Burns driver sin ögonmottagning på 140 East 38th Street i New York. Men det är inte hans insatser som oftalmolog och ögonkirurg som håller på att ge denne doktor Burns världsrykte, utan hans mycket udda fotoarkiv, som bokstavligen växer över alla bräddar. På senare år har arkivet tillförts 100 000 bilder om året och består nu snart av en miljon fotografier. Flera våningar i huset på Manhattan är redan överfyllda. Och enligt Burns egen utsaga går alla vinster från ögonkliniken oavkortat till fler fotoinköp.

Men låt oss ta det från början. Året var 1975 när Stanley B Burns hittade en daguerrotyp, den första riktigt spridda fotografiska tekniken, med ett medicinskt motiv. Samlandet hade han redan i blodet, liksom en nyfikenhet som går utanpå det mesta man mött. Dessutom besitter mannen en närmast lexikal kunskap om mycket vitt skilda historiska områden. Alltså, dr Burns insåg att i medicinskt fotografi finns ett ämnes- och motivområde som man sällan ser i andra samlingar.

Han började sålunda att samla – maniskt. Medan de flesta letade efter de redan kända fotomästarna valde Burns att konsekvent samla på det obskyra och av-

vikande, det som ingen velat kännas vid. Och därför växte också samlingen mycket snabbt, då institutioner och privatsamlare slumpade bort fantastiska samlingar nästan gratis. Ganska snart skulle Burns besitta en av världens största och viktigaste samlingar inom en rad områden: medicin, kriminologi och krigshistoria.

– Historiker väljer vårt kollektiva minne. Och de glömmar helst misslyckanden och pinsamheter, inte minst inom läkarvetenskapen. Därför ser jag det som min uppgift att rädda den glömda historien åt eftervärlden, säger Stanley Burns då vi träffas i samband med en utställning av hans bilder på Neon Gallery i Brösarp på Österlen.

När Nicole Kidman i rysaren »The Others« hittar bilder av döda människor har produktionsteamet givetvis fått dessa just från Stanley Burns arkiv. Att vända sig till denna samling med dess drygt 40 000 fotografier enkom av medicinska motiv har blivit en självklarhet inte bara för filmfolk, utan lika mycket för förläggare och utställningsansvariga på museer, som här ser chansen att hitta sensationellt material.

Vid det här laget har Stanley Burns givit ut ett dussin böcker och stått bakom ota-

Några axplock ur en märklig samling (Stanley B Burns/the Burns Archive, New York) fotografier på medicinska teman:

syfilitiska hudförändringar, »Paisley«-mönstrad kvinna och brösthypertrofi.

liga utställningar, den senaste på prestigefyllda Musée D'Orsay i Paris byggd på ett urval av minnesbilder av döda människor, som han även samlat i boken »Sleeping beauty II«.

Inför konst känner sig Burns främmande. Han vill se sig som historiker. Och varmast om hjärtat ligger medicinhistorien. När hans bilder av missbildade och sjuka, vanställda och döda ställs ut på olika gallerier beskylls han ibland för exploatering, för att iscensätta en »freak show«.

– Men ett sådant synsätt ligger i betraktarens öga, menar han själv. Den som vågar se dessa sargade människor vågar också se historien som den verkliga är, eller har varit.

När vi vandrar förbi raderna av sobert belysta bilder på galleriet säger han:

– Det är egentligen underligt för mig att se detta i ett konstsammanhang, även om jag allmänt tycker det är bra att människor får se bilderna. Som historiker anser jag den här kunskapen vara viktig att sprida.

Det är alltså viktigt för honom att samlandet har ett verkligt syfte. Just hans medicinska bilder har också spelat en vital roll för forskare och läkare på senare år, då hans samling blivit känd. Burns arkiv består främst av medicinbilder från 1850 och ett sekel framåt. Där dokumenteras en mängd sjukdomar, behandlingsmetoder och fallstudier. Det kan vara bilder på sjukdomsförlopp som läkarvetenska-

pen i väst inte har sett på närmare ett sekel och därför ger en unik möjlighet att lära av historien. Stanley Burns pekar på en fotografisk svit med bilder av en man drabbad av smittkoppor år 1882. Bildsviten visar hur smittan utvecklas fram till mannens död 28 dagar senare.

– Sådana tillstånd är mycket sämre dokumenterade än många har trott. Så när man väl vill åt kunskapen kan det vara svårt att hitta den. Det är något som inte minst myndigheterna förstod när hoten om biologisk terrorism kom i fjol. Då var mina gamla bilder av offer för mjältbrand plötsligt väldigt intressanta.

Ett annat område som Burns själv brinner för är frågan om nödvändigheten av olika slags vacciner. Precis som det i Sverige har påståtts finnas ett samband mellan mässlingsvaccin och autism, har det förts liknande debatter i USA i flera år.

– I en överväldigande fotodokumentation har jag sett vad brist på vaccin mot mässling och scharlakansfeber har lett till. Jag ser det som en av mina viktigaste uppgifter att lyfta fram dessa bilder för att ge läkarna stöd då de propagerar för dylik vaccination, säger Stanley Burns och visar samtidigt upp en bild från 1887 av en kvinna med elefantsjuka vilken orsakat våldsamt förstörade ben till följd av att hon fått scharlakansfeber som barn.

I Burns arkiv finns gott om vetenskapliga avarter dokumenterade, bl a

trepanering, frenologi (där en persons karaktär skall kunna utläsas av huvudformen) och en speciell tysk tradition som uppstod på 1870-talet där personer rituellt skär sig själva i huvudet, med allvarliga ärrbildningar som följd.

Under sin drygt veckolånga septembervistelse i Skandinavien passade Stanley Burns sin vana trogen på att uppsöka ett antal samlare. Och han var påtagligt nöjd med sina fynd.

– Hos en samlare i Köpenhamn hittade jag ett album med den siste kejsaren av Qing-dynastin när han 1910 var i Tyskland för att köpa vapen. Vapnen kom nog aldrig fram, för året därefter störtades dynastin.

I ett annat album hittade han en fullständig dokumentation från 1890-talet då italienare massemigrerade till Argentina, som blev det första land att ta fingeravtryck av samtliga immigranter.

Och på det viset fortsätter Stanley Burns att uppeldad berätta vidare om mycket vitt skilda ämnen som fångat hans intresse. Och hans fotosamling bara fortsätter att växa med fler fotografier av krig, död, sjukdomar, kriminologi, afroamerikaners historia och en lång rad andra ämnen. Under Sverigebesöket väntar han otåligt på att få komma över fler fotografier från andra världskriget.

– Du förstår, tyska soldater var de enda i historien som själva har fått fotografera. Normalt sett gör inte arméer så, eftersom man, om man skulle förlora, därmed skulle ge fienden gratis bevis. Men Hitler var så övertygad om att han skulle segra.

Delar av doktor Burns arkiv kan numera ses på det museum han öppnat i sitt hem på Manhattan. Valda fotografier kan också beskådas på hemsidan www.burnsarchive.com.

Neon Gallery i Brösarp ställer ut »Animated life: Medical photography from the Burns archive, New York« till och med 15 december.

Johan Malmberg
frilansskribent,
Malmö